

ELS COMERCIANTS DINS EL GRUP DOMINANT DE CERVERA (1714 - 1808)

Jaume Castells i Bertran

1.- Introducció

Resulta adequat de precisar els motius que ens han dut a analitzar la situació d'un dels components sòcio-professionals del grup dominant: els comerciants.

Dins de l'estructura de poder resultant de la Guerra de Successió, els comerciants presenten característiques que ben aviat criden l'atenció en el sentit que posen en evidència d'una manera força clara els efectes sociològics del plet successori i veritables canvis introduïts en l'estructura de poder.⁽¹⁾ Aquests aspectes no són exclusius del municipi cerverí, sinó que molt probablement estan presents en la majoria de municipis cap de corregiment.

El caràcter de grup no directament privilegiat dels comerciants⁽²⁾, el

1. Per a obtenir detalls significatius sobre els efectes sociològics i l'impacte del canvi constitucional, vegeu les obres de: Mercader i Riba, J., *Els capitans generals*, Barcelona, 1957, p. 26 i *La ordenación de Cataluña por Felipe V: La Nueva Planta*, dins *Hispania* XLIII, Madrid, 1951, p.261; Molas, P., "Un municipio catalán bajo la Nueva Planta. Metodología para su estudio", dins *I Jornadas de Metodología Aplicada a las Ciencias Históricas*, Santiago, 1973, Vol III, p.581.
2. Els comerciants estan inclosos entre els plebeus en les ordenacions de la Nova Planta.: Sanmartí, A., *Colección de órdenes relativas a la Nueva Planta de la Real Audiencia de Cataluña*, Lérida, s.a, ps. 120-121.

fet que mantingui al llarg de la seva trajectòria secular contactes i vincles tant amb grups superiors com inferiors, el cert grau de continuïtat en l'espai polític entre el municipi tradicional i el municipi borbònic, juntament amb l'elevat nivell d'integració en els nous organismes de poder, els fan esdevenir una categoria sòcio-professional que mereixeria una anàlisi més detallada del que nosaltres podem fer en aquest espai⁽³⁾.

Aquest article no pot escapar a dificultats de caire metodològic o conceptual que afecten aspectes diversos del redactat. En primer terme, la ja eterna polèmica al voltant de la validesa, inconvenients i el caràcter del cadastre en el moment d'analitzar la riquesa individual o col·lectiva d'un determinat grup⁽⁴⁾. En segon terme, les enormes dificultats de caracterització sòcio-professional dels individus que ocupen els càrrecs municipals entre 1690 i 1714; obstacles vinculats a la manca de referències a les professions dels individus (en els llibres de consells) que han fet necessari recórrer a reconstruccions familiars per tal d'escatir la pertinença a una determinada categoria professional⁽⁵⁾.

3. Pel que fa el tema, es poden consultar les observacions fetes per Josep Maria Torras i Ribé en el seu llibre *"Els municipis catalans de l'Antic Règim 1453 - 1808"*, Barcelona, 1983, ps. 248-251, 333-335, 346-347.

4. Per reflexions sobre la importància documental del cadastre vegeu Segura, A., *"El cadastre: la seva Història (1715-1845) i la seva importància com a font documental"*, dins *Estudis d'Història Agrària*, núm. 4, 1983, ps. 129-143; i també Nadal i Farreras, J., *"Una font important per a la història econòmica de Catalunya: el reial cadastre (1715-1845)"*, dins *Homenatge al Dr. Joan Reglà Campistol*, València, 1975, T.II, ps.209-222.

Sobre els inconvenients de la utilització de documents de caire fiscal, vegeu Chauun, P et alii *"L'état et la ville"*, dins *Histoire Économique et sociale de la France*, vol I, ps. 411; Labrousse, E et alii, *"Des derniers temps de l'âge seigneurial aux préludes de l'âge industriel (1660-1789)"*, dins *Histoire économique et sociale de la France*, vol II, ps 10.

Per tots aquells que consideren el cadastre com un impost de cupo vegeu Escartín Sánchez, E., *"El catastro catalán: teoría y realidad"*, dins *Pedralbes*, núm.1, Barcelona, 181, ps 253-265; Arranz, M., *"Demanda estatal i actividad econòmica a Catalunya sota els primers Borbons (1714-1808)"*, t. II, ps. 259-265; Artola, M., *"La Hacienda del Antiguo Régimen"*, Madrid, 1982, ps. 238-247.

5. La majoria de comerciants, els hem detectat més per la pertinença a una família de marcada tradició que no per les referències de la documentació consular. En concret els representants de les famílies Mora, Contacors, Boldú i Porta. Les dificultats també les posa en evidència Torras i Ribé, J.M., *Els municipis...*, op.cit., p. 235.

Finalment, per la mateixa dificultat de definició del terme comerciant en el període que nosaltres estudiem. De tota manera, hem de dir que la utilització de fons de caire notarial ens ha permès de reduir al mínim les dificultats expressades i investigar des d'una doble perspectiva aquests components del grup dominant⁽⁷⁾.

2.- Els comerciants en el poder municipal

Abans d'entrar en l'anàlisi del paper dels comerciants dins el govern municipal, cal precisar determinats aspectes.

En primer lloc, ens hem de plantejar què implica el traspàs polític d'un règim municipal consular (més o menys vinculat en la seva extracció a l'estructura social i econòmica de la vila) al sistema borbònic (que en el seu funcionament real posa de manifest un grau molt baix de vinculació entre poder i realitat socio-econòmica, sobretot pel que fa a les ciutats cap de corregiment⁽⁸⁾). Aquest canvi de funcions té una importància fonamental en el cas dels estaments no privilegiats.

En segon terme, a aquesta dificultat de funcionalitat estricta, caldrà afegir-hi una reflexió merament quantitativa tant en un sentit de components individuals com d'espai temporal.

Finalment, cal excloure de qualsevol reflexió sobre el poder municipal els veguers i els corregidors, càrrecs d'intenció similar en la

6. S'ha definit els comerciants per la seva falta d'especialització concreta i per la seva dedicació a tota mena de productes: Goubert, P., "*Beauvais et les Beauvaisis de 1600 à 1730*", Oaris, 1960, ps. 305-340.

També s'ha posat de manifest que en el segle XVIII s'utilitzaren indistintament els termes comerciant, negociant i tractant.: Molas, P., *Un municipio catalán...*, op.cit., p. 579; Mousnier, R. "*Les concepts d'ordres, d'états, de fidélité et de monarchie absolue en France, de la fin du XVe. siècle, a la fin du XVIIIe.*", dins *Revue Historique*, núm. 502, Paris, 1972, p. 300; Molas, P., "*El comerç de teixits en la societat estamental*", dins *Estudios Históricos y documentos de los Archivos de Protocolos*, V, Barcelona, 1977, p.166-168.

7. Sobre la necessitat d'investigar des de la doble perspectiva biogràfica i social els grups dominants, vegeu Molas, P., *Un municipio catalán...*, op.cit. ps.577-584; Goubert, P., *Beauvais...*, op. cit. p. 245; Mousnier, R., "*La plume, la faucille et le marteau, Paris*", 1970, ps. 8-11.

8. Molas, P., "*Societat i poder polítics a Mataró: 1718 - 1808*", Barcelona - Mataró, 1973, Torras i Ribé, J.M., *Els municipis...*, op.cit. ps. 258-262.

seva funcionalitat⁹⁾, però que tenen poc a veure amb el context social que genera i envolta el municipi pròpiament dit¹⁰⁾.

Així, el municipi tradicional acostuma a integrar (per al cas de Cervera i repeticions al marge) uns 40 individus per elecció, mentre que després de la Nova Planta l'espai de poder queda reduït a 8 regidors, i ni tan sols l'ampliació d'aquest espai, amb la creació de nous càrrecs a partir de 1766, no ens pot situar en els nivells anteriors a la unificació borbònica.

En un altre sentit, posem en comparació 25 anys de municipi tradicional amb quasi un segle de règim borbònic. Tot i la desigualtat d'espai, la rigidesa de procediment, tant d'un sistema com de l'altre, fa pensar en una superació teòrica de la dificultat inicial.

Quadre 1. Els comerciants en el municipi tradicional (1690 - 1715)

càrrec	total	comerciants	%
Regidor	32	1	3,13
Procurador General	18		
Personer	29	3	10,38
Diputat	35	4	11,42

9. Les figures dels representants de la monarquia en el municipi han generat estudis molt diversos. Donem les referències de tres línies d'investigació: els que pretenen fer una anàlisi de la figura del corregidor aplicada a l'ajuntament català (Mercader i Riba, J., *Felip V i Catalunya*, Barcelona, 1961, ps 253-323; Torras i Ribé, J.M., *Els municipis...*, op.cit., 157-178; els que consideren similar el paper funcional de veguers i corregidors (Font Rius, J.M., "*Las instituciones administrativas y judiciales de las ciudades en la España medieval*," dins *Anales de la Universidad de Valencia*, XXVI (1952-53), quadern III, dret, p. 105; Lalinde Abadía, J., *La jurisdicción real inferior en Cataluña* (corts, veguers, batlles), Barcelona, 1966, 303 ps.; Salrach i Marés, J.M., "*La societat i el govern de Catalunya a l'alta edat mitjana. Segles IX-XII*", dins *Formes i Institucions del govern de Catalunya*, Barcelona, 1977, p.37.); les que mostren l'existència de magistratures equivalents a França i a Anglaterra (Petit Dutaillys, Ch., *La monarquía feudal en Francia y en Inglaterra: siglos X a XIII*, Méxic, 1961, ps. 103-104 i 207).

10. La necessitat d'investigar el context social que envolta el municipi l'ha posada de manifest Mousnier, R., *La plume...*, op.cit., ps. 8-9.

* Aquest quadre presenta divergències respecte de les xifres donades per Torras i Ribé, fonamentalment per raons de metodologia (ell enumera les vegades que un comerciant ha ocupat el càrrec prescindint de criteris individuals) i de concreció dels seus no consta en una categoria determinada dins del nostre estudi. (Torras i Ribé, J.M., *Els municipis...*, op.cit. p.346; Castells i Bertran, J., *Cervera, el grup dominant: un estudi cadastral, tesi de llicenciatura inèdita*, Universitat de Barcelona, 1986, vol III, ps. 711 i 742.

De la visió del quadre 1 es desprèn un seguit de consideracions que poden esdevenir fonamentals: 1) la manca de comerciants entre els paers en cap; 2) una presència considerable dins els consellers de vint-i-quatrena; 3) l'escàs grau de divergència en les representacions entre els paers, obrers i consellers ordinaris.

Ben entès que aquesta primera reflexió és substancialment correcta, ens cal anar més enllà. Fora de la presència numèrica dels comerciants, la incidència percentual dins els ocupadors dels càrrecs resulta força similar en el cas de paers, obrers i consellers de vint-i-quatrena, mentre que és més baixa en els consellers ordinaris.

Així, doncs, tenim un doble camp de visió. El que afecta els comerciants com a tals i el que els situa dins del conjunt d'ocupadors d'un determinat càrrec. Com a comerciants, es representen d'una manera insistent dins els consells de vint-i-quatrena. Com a individus components del grup dominant tenen una presència percentual molt similar en tots els càrrecs i, per tant, sembla que estan paritàriament distribuïts dins l'àmbit de poder.

Hem dit "sembla" amb tota la consciència del significat del mot. Des d'una perspectiva real, tenen un comportament de representació decreixent, és a dir, tenen més individus en aquells càrrecs en els quals l'exercici del poder resulta més immediat i menys coaccionable. En els que, per extracció, la procedència social no resulta un obstacle, sinó que estableix un cert grau d'equilibri amb la societat real, la funció del comerciant resulta inqüestionable.

Quadre 2. Els comerciants en el municipi borbònic (1719 - 1808)

càrrec	total	comerciants	%
Regidor	32	1	3,13
Procurador General	18		
Personer	29	3	10,34
Diputat	35	4	11,42

El paper dels comerciants en el municipi borbònic és a cavall entre els elements que perviuen i els que ens posen de manifest els canvis produïts, tot i que, tant els uns com els altres, denoten una clara situació d'adequació a un nou marc de poder.

Des del punt de vista de les permanències, els comerciants continuen essent incapaços d'assolir càrrecs que pel funcionament del sistema estan reservats als estaments privilegiats. Així doncs, no hi ha comerciants entre els síndics procuradors i tan sols n'hi ha 1 entre els regidors. Això, que no hauria de sorprendre des de la vessant de l'extracció social d'aquests càrrecs (normalment ocupats per estaments privilegiats), resulta significatiu pel cas concret dels procuradors generals, que estan sotmesos a un sistema d'accés més democràtic⁽¹¹⁾. Pel que fa als regidors, una segona dificultat s'afegeix a la procedència social: el currículum botifler necessari per a tenir el càrrec⁽¹²⁾. El cap de dalt del sistema borbònic estableix dues barreres a la integració dels comerciants.

L'altra permanència es produirà en el moment de creació dels càrrecs de síndic personer i diputat del comú. Aquests dos càrrecs, de clara extracció popular i més representatius en la composició de l'estructura real de la societat, seran els que tornin a permetre l'aparició dels comerciants com a individus integrats en el grup dominant⁽¹³⁾.

Tots els canvis s'han produït fonamentalment en el terreny de l'àmbit de poder. En el municipi borbònic, els comerciants ja no estan ocupant aquells càrrecs en què l'usdefruit del poder resulta més immediat, tampoc no tenen una presència numèrica similar en els diversos càrrecs, ni una capacitat percentual de representació equipa-

11. Torras i Ribé, J.M., *Els municipis...*, op.cit., ps. 237-263 i 331-337.

12. Torras i Ribé, J.M., *Els municipis...*, op.cit., p. 230

13. Amb això probablement responen a la novetat fonamental dels càrrecs quant a mecanisme electoral (Perez Bua, M., "*Las reformas de Carlos III en el régimen local de España*", dins *Revista de Ciencias Jurídicas y Sociales*, núm.6, any II, Madrid 1919, p.231, i quant a renovació de la filosofia política en posar l'elecció en mans populars (Ballesteros, A. *Historia de España y su influencia en la historia universal*, Barcelona, 1918-1941, vol.VI, p.34.)

nable. En definitiva, en el traspàs d'un règim municipal a l'altre, els comerciants han passat de tenir una imatge quantitativa a una de qualitativa. Segur que els comerciants integrats en el grup dominant de la segona meitat del segle XVIII són més representatius de l'élite de l'estament del que n'eren al final del segle XVII.

Cal pensar que aquestes consideracions poden ésser molt extensibles a la resta de ciutats cap de correigiment. Així, la manca de comerciants entre els síndics procuradors i la representació percentual dels regidors és molt similar en la majoria d'aquestes poblacions(14). Mentre que la presència entre els diputats del comú és inferior a Mataró o a Tarragona, la participació entre els personers és de les més elevades de Catalunya⁽¹⁵⁾.

3.- El binomi poder polític-poder econòmic.

Des d'una perspectiva metodològica fóra possible parlar de l'existència d'aquest binomi si es donaven les següents parts d'una equació teòrica: 1) igualtat de les representacions entre els màxims contribuents i en els càrrecs municipals; 2) que els moments en què hi ha més comerciants entre els màxims també siguin els moments d'alta representació en el consitori; 3) que el pes dels comerciants entre els màxims contribuents doni un percentatge adequat; 4) que no hi hagi un nombre excessiu de repeticions entre les persones que ocupen un càrrec municipal.

Si es produeix la igualtat de representacions entre els màxims contribuents i en els càrrecs municipals, ens trobarem davant la plasmació més clara i efectiva del binomi. Hem de dir que no detectem aquesta circumstància. Tenim una dicotomia aclaparadora en què sempre és més elevat el nombre de comerciants que formen part de

14. Torras i Ribé, J.M., *Els municipis...*, op.cit., ps. 333-335 i 248-251.

15. Torras i Ribé, J.M., *Els municipis...*, op.cit., ps. 346-347.

l'élite econòmica de la vila que no els integrats en els mecanismes polítics. Una mínima reflexió sobre el que havíem dit abans ja ens podia fer preveure aquesta realitat. L'estructura de funcionament dels municipis cap de corregiment no potencia les integracions ni assimila fàcilment les categories socials no privilegiades. Si és que en algun moment es pot parlar d'una mínima igualtat de representació, aquesta es donarà a partir de 1765 amb la creació dels càrrecs d'extracció popular.

Tampoc no sembla massa visible la correspondència entre moments de nombre elevat de comerciants dins els majors tributadors i més gran presència en el municipi borbònic. Entre 1719 i 1755, des d'una perspectiva estrictament sòcio-professional, trobem 24 comerciants dins els màxims i tan sols 1 ocupant càrrec municipal. En la segona meitat de segle (1765 -1805), son 15 els comerciants màxims contribuents i només 8 els que ocuparen un càrrec municipal.

Si volem filar més prim ens hem de mirar la qüestió des de la vessant del càrrec municipal. Dels 4 diputats del comú comerciants, 3 són a la vegada màxims contribuents (75%) i dels 3 personers 2 són majors tributadors (66%). L'únic comerciant regidor és també màxim contribuent. Això ens porta a poder afirmar que no hi ha igualtat d'incidència en els dos rostres del poder, ni tots els comerciants que accedeixen al càrrec municipal provenen dels màxims contribuents.

En un altre sentit, tot i que en termes generals, entre 1719 i 1808 sempre hi ha comerciants entre els càrrecs municipals de Cervera. Des de la perspectiva del càrrec hi ha autèntics buits de poder. De 1751 a 1808 no tenim comerciants entre els regidors; en cap moment del segle no hi haurà comerciants entre els síndics procuradors generals; els personers patiran una mancança de comerciants en el període 1780-1808; i els diputats seran privats de comerciants en els anys 1769-1777 i 1782-1790.

Aquest fet ens permet dir que si bé la igualtat de comportament entre els màxims i en el càrrec no es dona a l'alta, sí que sembla que

es dóna a la baixa. Es a dir, quan decau la representació en els màxims es produeixen els buits en els càrrecs. Un exemple: la primera de les privacions de comerciants diputats (1769 - 1777) es correspon amb els talls cadastrals de 1765 i 1775, en què podem trobar 3 i 1 comerciant respectivament. En definitiva, podem dir que en els moments alts no n'hi ha més però en els moments baixos sí que n'hi ha menys.

Quadre 3. Els comerciants màxims contribuents (1719 - 1805)

any	comerciants	% anys	% total
1719	5	9,63	12,8
1735	7	15,25	17,9
1744	7	12,96	17,9
1755	5	11,11	12,8
1765	3	5,36	7,6
1775	1	1,97	2,5
1785	4	7,05	10,2
1795	4	8,16	10,2
1805	3	6,99	7,6
Total	39	8,61	100

Pel que fa al pes dels comerciants entre els màxims contribuents, se'ns ha fet evident l'existència de dues fases contrastades. En la primera (1719 - 1755) i any per any, els comerciants sempre representaven més del 10% dels majors tributadors i més del 12% del total de comerciants en el segle. En la segona fase (1765 - 1805) acostumen a estar per sobre del 5% anual i més enllà del 7% respecte del total.

Vistes així les coses, es pot pensar que hi ha una forta diversitat de representació entre els màxims contribuents. La referència als valors extrems de cadascuna d'aquestes fases: -6% (anual) i 5% (total) en la primera, i en la segona 7% (anual) i 8% (total)- posen en evidència un

cert grau d'equitat en les aparicions dels comerciants dins els majors tributors.

Amb una visió estrictament nominativa, els comerciants repeteixen més vegades les presències entre els màxims contribuents que no en el consistori municipal. Però que no hi hagi molta repetició en el càrrec no vol dir que l'àmbit de poder estigui molt repartit. Josep Boldú i Josep Llorens seran tots dos diputat i personer, la qual cosa vol dir que vincularan la seva capacitat política en càrrecs diferents. Així, en certa manera, s'adequen al grup dominant i impedeixen l'entrada de nous membres procedents de l'estament comercial. Ve a ésser com si a les reticències del sistema, s'hi afegissin les pors provinents del propi estament envers la integració de comerciants nous, fet que implicaria una ampliació de poder respecte de les altres categories socials i la reducció de prestigi i espai polític dins el propi estament.

4.- La renovació del grup dominant tradicional.

La presència dels comerciants dintre el grup dominant borbònic s'ha d'entendre des d'una triple perspectiva que pot convertir-los en protagonistes de la seva renovació.

Inicialment, els comerciants estan obligats a vèncer les reticències del sistema municipal borbònic. Des de la vessant del funcionament, res no propicia la integració d'elements no privilegiats dins els càrrecs municipals. Així, fins al 1765 són individus fonamentalment aliens als cercles de poder pròxims als regidors i a la vessant política del poder. Després d'aquesta data veuen obertes les portes amb la creació dels càrrecs d'extracció popular, però fins i tot en aquest moment han de suportar les pressions del grup dominant tradicional, que pretén limitar l'acció i la presència dels nousvinguts en el municipi⁽¹⁶⁾. Es clar que

16. Torras i Ribé, J.M., *Els municipis...*, op.cit., ps. 351-353.

d'entre moltes altres qüestions els nous posaven en dubte els ingressos fraudulents del grup dominant establert⁽¹⁷⁾.

Amb aquesta tasca de fiscalització creiem que van incidir molt en la pèrdua d'atractiu que els càrrecs de regidor van sofrir en la segona meitat del segle XVIII. Seria un error creure que ells mateixos van romandre al marge del moviment de refús. És molt probable que els comerciants representants de l'autèntica élite econòmica de la vila estiguessin tan poc interessats en ocupar el cap de la piràmide de poder borbònic com els nobles⁽¹⁸⁾. Aquesta manca d'interès també es pot fer extensiva a la resta de càrrecs borbònics, inclosos els acabats de crear per servir interessos més populars.

Això fa que els comerciants integrats en el municipi cerverí de la segona meitat del XVIII siguin els que podem anomenar menors dins de les grans famílies comercials de la vila, i tampoc no tenen gaires vinculacions amb els cercles tradicionals del grup dominant. No les tenen pel que fa a l'estructura habitual de la riquesa dins el grup dominant de la vila, ja que tan sols un d'ells és contribuent cadastral en renda, ni les tenen en el sentit matrimonial del terme, i la seva posició dins els màxims contribuents en el període 1765 - 1805 és molt decebedora. Els diputats Josep Mestre, Rafael Brach i Josep Boldú oscil·len entre les posicions 19 i 54 en els llistats de majors tributadors; i el personer Josep Llorens ocupa la posició 18 en les llistes del cadastre del 1785⁽¹⁹⁾.

En definitiva, i a mesura que ens atancem a les dates finals del nostre estudi, es va perfilant tot un seguit de mecanismes de canvi d'in-

17. La fraudulència és una pràctica habitual en la majoria d'ajuntaments cap de corregiment (Mercader i Riba, J., *La transformació dels municipis catalans en temps de Felip V*, Barcelona, 1960, p.60; Carrera i Pujal, J., *La Barcelona del segle XVIII*, Barcelona, 1951, vol I, p.25).

18. Per a Cervera, doncs, no sembla encertada una reflexió que sí que ho és per a Mataró (Molas, P., *Societat i poder...*, op.cit., ps 90 i 159).

19. Desenvolupem la hipòtesi de la renda com a concepte cadastral delimitador del grup dominant en la nostra tesi de llicenciatura, on també es poden trobar les llistes de màxims contribuents de Cervera (Castells i Bertran, J., *Cervera, el grup dominant...*, op.cit., vol II, ps. 605-670, vol III, ps. 842-867, 888-892 i 984-991).

fluències i de criteris en la formació i consolidació dels comerciants com a membres del grup dominant. El currículum botifler ha estat progressivament deixat de banda per donar pas a criteris econòmics que, si bé sembla clar que no integren les grans nissagues comercials, sí que obren el camí dels comerciants ascendents⁽²⁰⁾.

Seran precisament aquest últim els que comencin el relleu del grup dominant tradicional i estabilitzin (cada cop més) la funció del comerciant com a categoria pont en el context social de la Cervera del segle XVIII ⁽²¹⁾.

20. La no integració de les grans nissagues comercials sembla evident. Cognoms com Martínez, Castells, Cirera i Ollé, que durant anys havien ocupat els primers llocs com a comerciants dins els màxims contribuents, queden exclosos del benefici del poder polític (Castells i Bertran, J., *Cervera, el grup dominant...*, op.cit., vol II, ps. 342-353).

21. Categoria pont en el sentit que propicia lligams amb estaments clarament pertanyents al grup dominant com el dels doctors (matrimoni d'Ignasi Andreu i Llobet [Dr] amb Magina Brach i Trilla, filla de Rafael Brach i Clos [comerciant] (A.H.C. F.N. Notari: Tomàs Badius, Vol 1770-1775, sense paginar). Matrimoni de Josep Pomés i Copons [menestral] amb Esperança Porta i Bagues, filla de Ramón Porta i Mora [comerciant] (A.H.C. F.N. Notari: Anton Teixidor i Pomés, vol 1781 - 1782, ps. 97 - 103 v.).